

Historieglimt 155

Gaula fabrikker på Reina

Gaula fabrikker representerer et for lengst avsluttet industrieventyr på Lademoen. I Årbok for Strinda historielag 2014 forteller to av barna til grunnleggeren historien om Gaula fabrikker. Grunnleggeren var O. M. Løfsnæs som både var initiativtaker, eier og leder i alle år. Randi Kvistedal, født 1941, er den eldste av barna og Morten Løfsnæs, født 1951 er den yngste. Det hele begynte i en tyskerbrakk i mur på Reina like etter krigen og tok slutt på Sorgenfri i 1977. Brakke kommer av det italienske ordet baracca som betyr et enkelt hus, helst av tre, for å huse arbeidere, fanger eller soldater. Tyskerne bygde mange slike på Lade og Lademoen under krigen. Gaula overtok brakka fra direktoratet for fiendtlig eiendom. Gaulas historie har sin store interesse. Samtidig kan denne delen av industrihistorien gi oss en innfallsvinkel til historien om konfeksjonsindustrien i byen i etterkrigstida.

Da den andre verdenskrigen var slutt i 1945, var det et nesten umettelig behov for nye klær. I de fem krigsårene var klær omsydd og endret for å få de gamle klærne til å vare best mulig og lengst mulig. Derfor var garderoben i de fleste hjem temmelig nedslitt. I tillegg til å få tak i nye klær var det mange som ønsket flere og mer moderne klesplagg. Situasjonen var den samme i andre land i det krigsherjede Europa. Derfor tok det tid før importen kom igang igjen. I Trondheim ble gamle fabrikker startet på ny og en rekke nye ble satt i gang. Løfsnæs registrerte sin nye fabrikk den 9. september 1945. Det var et typisk etterkrigstiltak. Adresseboka for 1946 har seks konfeksjonsfabrikker. Det er Dovre, Gaula og Hebu konfeksjonsfabrikker. Nisens arbeidshus' avdeling for konfeksjon er oppført som slik fabrikk. Dessuten kommer to Mendelsohn-fabrikker: Trondhjems Konfeksjonsfabrikk var Isak Mendelsohns i Mellemilen 34 og A. Mendelsohn og Sønner i Olav Tryggvesøns gate 1.

I Adressebok for 1950 er det 13 konfeksjonsfabrikker. I tillegg til dem som var nevnt fire år tidligere finner vi Herman Buchmann, Solveig Eidem, Gråkallen ved M. Bolsø, Kr. Kolmannskog, Nordenfjeldske Regntøy- og Kappefabrikk, Tres Konfeksjon og Trikon Fabrikker. I 1960 er oppført 11. Noen av de tidligere borte, mens fire nye er kommet til. Det er Tiger konfeksjon ved H. Klein i Ulstadløkkveien 15, Albert Stoum i Konsul Lorcks gate 16, Signe konfeksjonsfabrikk i Osloveien 3 og H. Mortensen i Nedre Bakklandet 2. Ser vi litt nærmere på personene bak fabrikkene finner vi to karakteristiske grupper. Det er jøder og romsdalinger. Typiske navn er Buchmann, Klein og Mendelsohn for jødene og Aandahl, Bolsø og Kolmannskog av romsdalinger. Byens jøder hadde grusomme tap av menneskeliv under krigen. Derfor er det verd å merke seg at noen kom tilbake og gjorde sin innsats i byens næringsliv. Firmanavnet «A. Mendelsohn og Sønner» fortsatte etter krigen, men alle de tre sønnene til Aron Mendelsohn ble drept i utryddelsesleirene i august 1943, men den enes

enke, Ragna, tok opp firmaet etter krigen. Fra 1960 er firmaet oppført i Stjørdalsveien 5 der det var bygd nytt bygg som fremdeles står.

I tyskerbrakkka på Reina tok Gaula til med sin produksjon. Brukte symaskiner ble innkjøpt fra USA og sydamene satt i en lang rekke langs vinduene i brakka. I første rekke ble det sydd arbeidsklær. I 15 år holdt fabrikk til på Reina. I 1953 kjøpte Gaula opp boet etter Nordenfjeldske Regntøy- og Kappefabrikk og kunne da flytte inn i Industribygget i Innherredsveien 7. Kontor og lager av ferdige varer ble likevel værende på Reina til 1961. Gaulas ledelse hadde lenge vært på markedet for å finne ny tomt for å bygge nytt bygg. Av kommunen fikk man kjøpt Sorgenfriveien 11. I 1961 stod bedriftens nye industribygg ferdig i to deler: en toetasjers blokk til kontorer og kantine og en produksjonsdel med småbuet tak. Arkitekt var Ingemund Dale. Det var bygd i stor optimisme for fremtiden som så lys ut. Det ble mange gode år både for Gaula og flere av byens konfeksjonsfabrikker, men mot slutten av 1960-årene begynte nedgangen. Da kom konkurransen med rimelig import. Det er tankevekkende at så mye norsk industriproduksjon er blitt utkonkurrert av utenlandske bedrifter med billig arbeidskraft og store enheter. Det gjelder ikke bare konfeksjon. Gaula hadde i 1977 gått med underskudd i tre år. Produksjonen ble avvirket. En del av arbeiderne fikk arbeid hos Tiger konfeksjon og hos Trokofa som holdt ut noen år til.

I sine tre tiår hadde Gaula et stort spekter av produkter. Det begynte med arbeidstøy. Dongeri fra Dale fabrikk ved Bergen ble sydd opp til overaller, jakker og kjeledresser. Ved industrimessen i Trondheim i 1953 viste fabrikk arbeidsklær, skjorter, barnekonfeksjon og sportstøy. Gaula var en topp moderne bedrift med flinke arbeider. Avisa Nidaros skrev den 5. oktober 1961: *«Besøkende ble særlig imponert over en spesialmaskin som sydde Ola-bukser med en fart på 6000 sting i minuttet. Ellers gikk det med slik hurtighet å få sydd knapphull, sydd inn knapper m. m. at en bare måtte gi seg over av forbauselse.»* En messe i Düsseldorf i 1965 gav god reklame og eksport ble aktuelt. Et eksportfremstøt med produkter i terylenefiber hadde en viss fremgang. I 1966 var varms, særlig i hvit ull, et vinnerprodukt. Fra 1969 stagnerte salget og snart ble industrieventyret Gaula en saga blott.